

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 7 ΙΟΥΝΙΟΥ 2019

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΘΕΜΑΤΩΝ

A.1.

Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (90-110 λέξεις).

Ο φιλόσοφος πραγματεύεται τα ιδανικά της δημοκρατίας με γνώμονα τον πολίτη. Αρχικά, τονίζει ότι οι νέοι αμφισβητούν τον ρόλο του ατόμου στο πολιτειακό σύστημα. Προτάσσει ως βασικό στοιχείο του ειρηνικού κοινωνικού βίου στη σύγχρονη εποχή, που βάλλεται από το φανατισμό και τη βία, την πνευματική ανεκτικότητα και τον σεβασμό της διαφορετικότητας. Θεωρεί πως η ειρηνική διευθέτηση των πολιτικών κρίσεων και των κοινωνικών εντάσεων καθώς και η ελευθερία σκέψης και έκφρασης συμβάλλουν στην βελτίωση της κοινωνικής ζωής. Ως τελευταίο ιδανικό παραθέτει την φιλαλληλία, όρο αναγκαίο για την κοινωνική συνοχή. Επιλογικά, θέτει ως επιτακτική την κατοχύρωσή της από την κοινωνία με τον καθορισμό συλλογικών επιδιώξεων, που θα διέπονται από τη λογική.

B.1.

Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε, με βάση το κείμενο, τις παρακάτω προτάσεις, γράφοντας στο τετράδιό σας δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση τη λέξη *Σωστό* ή *Λάθος*:

α. Κυρίως οι νέοι αμφισβητούν τη δυνατότητα της δημοκρατίας να βασίζεται στους «ενεργούς πολίτες». **ΣΩΣΤΟ**

β. Η αλλαγή στις σχέσεις των δύο φύλων δεν εντάσσεται στις ειρηνικές επαναστάσεις. **ΛΑΘΟΣ**

γ. Η μακροβιότητα της δημοκρατίας προϋποθέτει ανάλογη στάση ζωής. **ΣΩΣΤΟ**

δ. Ο φανατισμός και η βία βρίσκονται στον αντίποδα της ανοχής. **ΣΩΣΤΟ**

ε. Στόχος των δημοκρατικών πολιτευμάτων δεν είναι η ειρηνική επίλυση των κοινωνικών συγκρούσεων. **ΛΑΘΟΣ**

B.2. α.

Να εντοπίσετε στο κείμενο δύο περιπτώσεις επίκλησης στην αυθεντία

Στο κείμενο του Norberto Bobbio εντοπίζονται χαρακτηριστικά παραδείγματα επίκλησης στην αυθεντία. Αρχικά, πρόκειται για το σχολιασμό της θέσης του Καρλ Πόπερ: « Ποτέ μου δεν ξεχνώ τη διδαχή του Καρλ Πόπερ*, σύμφωνα με την οποία αυτό που ουσιαστικά διακρίνει μια δημοκρατική εξουσία από μια μη δημοκρατική είναι πως μονάχα στην πρώτη οι πολίτες μπορούν να ξεφορτωθούν τους κυβερνώντες χωρίς αιματοχυσίες.» Έπειτα, παρατίθεται ο χαρακτηρισμός της Ιστορίας από το φιλόσοφο του 19^{ου} αιώνα, Γ.Β.Φ. Χέγκελ: « Η ιστορία του ανθρώπου είναι σε μεγάλο βαθμό ιστορία συγκρούσεων αδελφοκτόνων. Στο έργο του *Φιλοσοφία της Ιστορίας* ο Χέγκελ χαρακτήρισε την Ιστορία ως «απέραντο σφαγείο».».

B.2.β.

Για ποιον λόγο χρησιμοποιεί ο συγγραφέας την επίκληση σε κάθε μία περίπτωση; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας με στοιχεία από το κείμενο

Ο συγγραφέας Norberto Bobbio παρουσιάζει στο κείμενό του το αξιακό σύστημα της δημοκρατίας. Μάλιστα προς επίρρωση των θέσεων του επικαλείται τις απόψεις δύο ιστορικών διανοούμενων- αυθεντιών, του Καρλ Πόπερ και του Χέγκελ. Ο κειμενογράφος επιλέγει αυτόν τον τρόπο πειθούς για να ενισχύσει την ορθότητα των θέσεων του και να πείσει για την ευρυμάθειά του. Αρχικά, πρόκειται για το σχολιασμό της θέσης του Καρλ Πόπερ ως απόδειξη της θέσης του γράφοντος. Συγκεκριμένα, διασαφηνίζει ότι οι πολιτικές μεταβολές πραγματώνονται ομαλά μέσα από ειρηνικές διαδικασίες που φανερώνουν τη γενική βούληση για αλλαγή των κυβερνώντων (« Ποτέ μου δεν ξεχνώ τη διδαχή του Καρλ Πόπερ*, σύμφωνα με την οποία αυτό που ουσιαστικά διακρίνει μια δημοκρατική εξουσία από μια μη δημοκρατική είναι πως μονάχα στην πρώτη οι πολίτες μπορούν να ξεφορτωθούν τους κυβερνώντες χωρίς αιματοχυσίες.») Έπειτα, παρατίθεται ο χαρακτηρισμός της Ιστορίας από τον φιλόσοφο Γ.Β.Φ. Χέγκελ, και η άποψή του ότι η πορεία του ανθρώπου ανά τους αιώνες είναι κατά κύριο λόγο ιστορία αιματοχυσιών και πολέμου. (« Η ιστορία του ανθρώπου είναι σε μεγάλο βαθμό ιστορία συγκρούσεων αδελφοκτόνων. Στο έργο του *Φιλοσοφία της Ιστορίας* ο Χέγκελ** χαρακτήρισε την Ιστορία ως «απέραντο σφαγείο».»).

B.3.α.

Να ξαναγράψετε κάθε μία από τις παρακάτω προτάσεις της τρίτης παραγράφου, αντικαθιστώντας την υπογραμμισμένη λέξη με μία άλλη, σημασιολογικά ισοδύναμη:

1. «... δεν ξεχνώ τη δίδαχ (=διδασκαλία) του Καρλ Πόπερ ...».
2. «... γίνονται αντικείμενα χλευασμού (=εμπαιγμού/ κοροϊδίας) ...».
3. «... εισήγαγαν στην ιστορία τρόπους συμβίωσης (= συνύπαρξης/συμπόρευσης) ...».
4. «... αυτός που μας αντιπολιτεύεται (=αντιμάχεται / αντιπαράθεται/ αντιστρατεύεται) ...».

B.3.β.

Σε κάθε ένα από τα παρακάτω αποσπάσματα, να αναγνωρίσετε τη λειτουργία της γλώσσας στις υπογραμμισμένες φράσεις και να αποδώσετε τη σημασία τους μονολεκτικά ή περιφραστικά:

1.«... ο Χέγκελ χαρακτήρισε την Ιστορία ως “απέραντο σφαγείο” ...» (5η παράγραφος).

απέραντο σφαγείο = πινακοθήκη φρικαλεοτήτων / αέναο κύκλο αιματοχυσιών

2. «... η μικρή φλόγα της λογικής που φωτίζει την πορεία μας ...» (6η παράγραφος).

φωτίζει την πορεία μας = καθοδηγεί/ χαράσσει

B.4.α.

Στα υφολογικά χαρακτηριστικά του δοκιμίου συμπεριλαμβάνονται τα παρακάτω:

1. *σύνθετη δομή προτάσεων που επιτυγχάνεται με τη χρήση υποτακτικού λόγου, και*
2. *κάποια προφορικότητα στο ύφος που δείχνει διάθεση του δοκιμιογράφου να επικοινωνήσει με τον αναγνώστη.*

Για κάθε ένα από τα παραπάνω χαρακτηριστικά να εντοπίσετε στο κείμενο δύο (2) παραδείγματα και να τα μεταφέρετε στο τετράδιό σας.

Το ύφος του αποδεικτικού δοκιμίου είναι σοβαρό, επιστημονικό και αντικειμενικό. Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά συνιστά η σύνθετη δομή του λόγου, που επιτυγχάνεται με τη χρήση της υπόταξης. Δύο χαρακτηριστικά παραδείγματα υποτακτικού λόγου αποτελούν οι περίοδοι: α) « Οι τυπικοί κανόνες της δημοκρατίας, που τόσο συχνά γίνονται αντικείμενο χλευασμού, εισήγαγαν για πρώτη φορά στην ιστορία τρόπους συμβίωσης που είχαν στόχο την επίλυση των κοινωνικών συγκρούσεων χωρίς τη χρήση βίας.», β) «Μόνο η δημοκρατία επιτρέπει τη διαμόρφωση και την εξάπλωση των ειρηνικών επαναστάσεων, όπως συνέβη τις τελευταίες δεκαετίες με την αλλαγή στις σχέσεις των δύο φύλων, που ίσως να είναι η μεγαλύτερη επανάσταση της εποχής μας.»

Όμως πρέπει να επισημανθεί πως εντοπίζονται και στοιχεία προφορικότητας, που αποκλίνουν από τα τυπικά χαρακτηριστικά του αποδεικτικού δοκιμίου. Συγκεκριμένα, η επιλογή αυτή δικαιολογείται από την πρόθεση του δοκιμιογράφου να επικοινωνήσει με τον αναγνώστη. Αντιπροσωπευτικά δείγματα γραφής αποτελούν τα ερωτήματα του γράφοντος «Πώς όμως να μην πάρουμε υπόψη μας τις μεγάλες ιδεολογικές συγκρούσεις που δημιούργησαν αυτούς τους κανόνες; Θέλετε να δοκιμάσουμε να τις απαριθμήσουμε;». Ειδικότερα στο παραπάνω απόσπασμα η χρήση του α΄ και β΄ πληθυντικού προσώπου, δηλώνει την πρόθεση του κειμενογράφου να δημιουργήσει ένα πιο οικείο και άμεσο κλίμα αλλά και τη διάθεσή του για επικοινωνία με τον αναγνώστη.

B.4.β.

Να εξηγήσετε τη χρήση του σημείου στίξης της παρένθεσης που βρίσκεται στην 5η παράγραφο:

«... (η *fraternité* της Γαλλικής επανάστασης) ...».

Ο δοκιμιογράφος παραθέτει το ιδανικό της αδελφότητας ως αναπόσπαστο στοιχείο για την εύρωστη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος. Μάλιστα δίνει σε παρένθεση ως δευτερεύουσα πληροφορία τη διατύπωση του όρου κατά την περίοδο της Γαλλικής Επανάστασης, ως *fraternité*. Με άλλα λόγια πρόκειται για το ιδανικό της φιλαλληλίας το οποίο υιοθετήθηκε με τον παραπάνω όρο από τους πρωτεργάτες της εξέγερσής του 1789.

B.4.γ.

Στην παρακάτω φράση να αναγνωρίσετε το είδος της σύνταξης (ενεργητική – παθητική) και να το μετατρέψετε στο άλλο είδος

-Ο δοκιμιογράφος στη πρόταση, «... **Μόνο η δημοκρατία επιτρέπει τη διαμόρφωση και την εξάπλωση ειρηνικών επαναστάσεων ...**», μετέρχεται την ενεργητική σύνταξη, ώστε να δώσει ή έμφαση στο υποκείμενο που ενεργεί, δηλαδή στη δημοκρατία που πλεονέκτημά της είναι η διεξαγωγή ειρηνικών κινητοποιήσεων..

-Μετατροπή ενεργητικής σύνταξης σε παθητική: «**Η διαμόρφωση και η εξάπλωση ειρηνικών επαναστάσεων επιτρέπονται μόνο από τη δημοκρατία.**»

Γ.1.

«Για να διατηρούν τις βασικές τους αρχές, οι σύγχρονες δημοκρατίες βασίζονται στη δράση των ενεργών πολιτών» είναι το θέμα αφιερώματος στην ηλεκτρονική εφημερίδα του σχολείου σου.

Σε ένα άρθρο 500-600 λέξεων να παρουσιάσεις τεκμηριωμένα τις θέσεις σου για το θέμα, εστιάζοντας:

α. στις ενέργειες με τις οποίες ο πολίτης κάνει πράξη τη δημοκρατία στην καθημερινότητά του, και

β. στις δράσεις με τις οποίες το σχολείο μπορεί να συμβάλει στη διαμόρφωση ενεργών πολιτών με δημοκρατικό ήθος.

Προσοχή: στο άρθρο να μην αναγράψετε το ονοματεπώνυμό σας.

Διάγραμμα Έκθεσης

Επικοινωνιακό πλαίσιο: Άρθρο

Τίτλος:

Δημοκρατικό ήθος και εκπαίδευση

Πρόλογος:

Η Δημοκρατία, ως πολίτευμα, για να είναι υγιής, δεν πρέπει ν' αποτελεί απλώς το ψυχρό γράμμα του νόμου, αλλά οφείλει να μετατρέπεται σε καθημερινό βίωμα και τρόπο ζωής. Πρέπει, δηλαδή, κάθε πολίτης να διαθέτει παιδεία και κοινωνική συνείδηση τέτοιες, που θα του υπαγορεύουν να σέβεται την προσωπικότητα και την ελευθερία των άλλων και αυτό να ξεκινά από τις μικρότερες κοινωνικές ομάδες, στις οποίες εντάσσεται το άτομο (οικογένεια - σχολείο), ώστε να επεκταθεί και σε ευρύτερη κοινωνική βάση.

Εναλλακτικά (ή μεταβατική παράγραφος)

Η δημοκρατία εκτός από το αρτιότερο πολίτευμα είναι πρωτίστως **νοοτροπία**. Γι' αυτό αποστεώνεται, όταν η δημοκρατική συνείδηση των ανθρώπων εξαντλείται στην άσκηση του εκλογικού τους δικαιώματος, ενώ στην καθημερινή ζωή κυριαρχεί ο αθέμιτος ανταγωνισμός, η μισαλλοδοξία, ο ατομικισμός και η φιλαυτία. Η δημοκρατία πραγματώνεται, όταν οι άνθρωποι στις καθημερινές τους πράξεις έχουν ως κίνητρο δράσης και συμπεριφοράς τόσο το ατομικό όσο και το κοινωνικό όφελος.

A. Ζητούμενο: Ενέργειες με τις οποίες ο πολίτης κάνει πράξη τη δημοκρατία στην καθημερινότητά του.

1. Όταν εκδηλώνει σεβασμό στις κοινωνικές επαφές, ανεκτικότητα και υπομονή, όταν προτάσσει το «εμείς» και συμπεριφέρεται με γνώμονα την ορθότερη επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων.
2. Όταν καταγγέλλει φαινόμενα παραβίασης της ελευθερίας και διεκδικεί το δίκαιο, εφόσον η δημοκρατία είναι τρόπος ζωής. Με αυτόν τον τρόπο διασφαλίζονται οι ανθρώπινες ελευθερίες, κατοχυρώνεται η ισότητα, η δικαιοσύνη, η αξιοκρατία.
3. Επιχειρεί την ειρηνική επίλυση των ταξικών διαφορών, υπερασπίζεται τον ανήμπορο, προστατεύει τον κοινωνικά αδύνατο. Έτσι φαινόμενα (βίας – εγκληματικότητας) και περιθωριοποίησης σταδιακά εκλείπουν.
4. Έχει πλήρη αντίληψη των ορίων της ελευθερίας του, που καθορίζονται από τα αντίστοιχα όρια της ελευθερίας του συμπολίτη.
5. Γνωρίζει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του, έχει αναπτυγμένο το αίσθημα κοινωνικής και πολιτικής ευθύνης.

6. Συμμετέχει υπεύθυνα στα κοινά, ασκεί κριτική και έλεγχο στην εξουσία.
7. Δεν εκδηλώνουν δουλική συμπεριφορά προς τους κυβερνώντες και γενικά προς κάθε ανώτερο της πολιτικής κλίμακας. Η κολακεία καταστρέφει τη δημοκρατικότητα των θεσμών.
8. Υιοθετεί τις κοινωνικές αρετές (π.χ. συνεργασία, αλληλεγγύη...) με απώτερο στόχο την κοινωνική συνοχή, αρμονία και πρόοδο.

B. Ζητούμενο: Δράσεις με τις οποίες το σχολείο μπορεί να συμβάλλει στη διαμόρφωση ενεργών πολιτών με δημοκρατικό ήθος.

- I. Το σχολείο μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη της δημοκρατικής συνείδησης των μαθητών κυρίως με την παροχή γνώσης για τον τρόπο λειτουργίας των διάφορων πολιτευμάτων και την κατάδειξη της υπεροχής του δημοκρατικού πολιτεύματος.
- II. Με την ανάπτυξη της **κριτικής σκέψης**, ώστε να καθίσταται το άτομο ικανό να αντιδρά στις προσπάθειες αναβίωσης εθνικιστικών κινημάτων ή επικράτησης ανελεύθερων καθεστώτων.
- III. Με μέσο τον **διάλογο** θα ασκήσει τους μαθητές στις δημοκρατικές διαδικασίες, στο σεβασμό της πολυφωνίας και στην ανεκτικότητα, την ανάδειξη της ισότητας και της αξιοκρατίας σε βασικές αρχές της οργάνωσης και της λειτουργίας του. Επιπλέον με τη διευθέτηση των σχολικών υποθέσεων και την άσκηση του διδακτικού έργου με κύριο μέσο το διάλογο μπει στα δημοκρατικά ιδεώδη.
- IV. Με την **ενδυνάμωση του θεσμού των μαθητικών κοινοτήτων** και την παρώθηση των μαθητών στην ενεργό συμμετοχή στις σχολικές και στις ευρύτερες κοινωνικές υποθέσεις.
- V. Χρέος του σχολείου είναι να μεριμνά για την πνευματική ανέλιξη και την **ηθική τελείωση** των παιδιών μέσω της εμφύσησης των κοινωνικών αξιών, των ηθικών αρχών και των ανθρωπιστικών ιδανικών.
- VI. Η εκπαίδευση οφείλει να βοηθήσει τους νέους να καλλιεργήσουν την **αυτοπεποίθησή** τους, ώστε να αναπτύξουν αυτενέργεια, που αποτρέπει την επικράτηση μεσσιανικών αντιλήψεων. Με τον τρόπο αυτόν καθίσταται δυνατή η διεκδίκηση των δικαιωμάτων και της ελευθερίας αλλά και ο αγώνας για βελτίωση της ποιότητας ζωής.
- VII. Απαραίτητη είναι η **υπόδειξη των κινδύνων** που εγκυμονεί ο στείρος ανταγωνισμός, η παραβίαση των νόμων, ο υπερκαταναλωτισμός και η στείρα τεχνοκρατική αντίληψη. Από την άλλη μεριά οφείλει να καταδείξει την **αξία** της ορθής και πολυπρισματικής **ενημέρωσης** για τη διαμόρφωση ώριμης κοινωνικοπολιτικής άποψης.

Επίλογος

Το σχολείο ως φορέας αγωγής και κοινωνικοποίησης οφείλει να καλλιεργεί το δημοκρατικό ήθος, το αίσθημα κοινωνικής ευθύνης και συμμετοχής στα κοινά, τον έλεγχο και την κριτική στην εξουσία. Μόνο τότε εμπεδώνεται η δημοκρατία και οι θεσμοί της και διασφαλίζεται η κοινωνική συνοχή και ο ομαλός κοινωνικός βίος.

Επιμέλεια: Κιτσαρά Ιωάννα, Ελένη Τόττα, Λαζαρίδης Χρήστος